

Now Normal to Next Normal ของพระสงฆ์ในการปฏิบัติศาสนกิจ

Now Normal to Next Normal of Monks and Buddhists

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวัตตนโน¹

Phrakrusangkarak Suphanut Puriwattano

Received: October 28, 2022

Revised: January 11, 2023

Accepted: January 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา Now Normal to Next Normal ของพระสงฆ์ในการปฏิบัติศาสนกิจ พบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 สร้างผลกระทบในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม จนนำไปสู่การดำรงชีวิตแบบใหม่ (New Normal) ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรูปแบบการใช้ชีวิตใหม่ ปัจจุบันผู้คนในสังคมปรับตัวและคุ้นชินกับการอยู่ร่วมกับโรคโควิด-19 ประกอบกับรัฐบาลได้ผ่อนคลายมาตรการป้องกัน อีกทั้งมีการประกาศยกเลิกมาตรการป้องกันและควบคุมโรคโควิด-19 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2565 ที่ผ่านมา และสถานการณ์ตอนนี้เรียกว่า Now Normal ผู้คนในสังคมปรับตัวให้อยู่กับโรคโควิด-19 ได้อย่างไม่มีปัญหา และการดำเนินชีวิตในอนาคตซึ่งเป็นการใช้ชีวิตรูปแบบใหม่ของคนทุกช่วงวัย ที่เรียกว่า Next Normal หรือชีวิตวิถีถัดไป ผู้คนในสังคมปรับตัวเพื่อความอยู่รอดจนเกิดความคุ้นชินทั้งวิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิถีสื่อสาร และวิถีปฏิบัติ พระสงฆ์ก็เช่นกันเป็นผู้ที่ต้องพบปะพุทธศาสนิกชนโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องมีการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติศาสนกิจไปตามสถานการณ์ เน้นการดำเนินชีวิตอยู่ในโลกออนไลน์มากขึ้นมีแพลตฟอร์มบริการดิจิทัลในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแพร่ธรรมะให้แก่พุทธศาสนิกชนต้องปรับเปลี่ยนให้อยู่ในโลกออนไลน์เช่นกัน เช่น การสอนธรรมะผ่าน Youtube, Live Stream ผ่าน Facebook, โปรแกรม Zoom เป็นต้น และหลักธรรมที่สามารถเป็นเครื่องส่งเสริมในการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นของ

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College
Corresponding author, e-mail: silawatchaiwong30@gmail.com

พุทธศาสนิกชนในชีวิตวิถีใหม่และชีวิตวิถีถัดไปที่ยังใช้ได้ทุกช่วงเวลา คือ ศีล 5 และธรรมมีอุปการะมาก 2 ประการ คือ สติ และสัมปชัญญะ และการปฏิบัติศาสนกิจบนโลกออนไลน์สิ่งที่พระสงฆ์ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดทางสถานภาพ และภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ด้วย เนื่องจากการใช้เครื่องมือเหล่านี้มีทั้งส่วนที่สร้างสรรค์และส่วนที่ทำลาย หากพระสงฆ์ไม่คำนึงถึงพระธรรมวินัยก็อาจถูกตั้งข้อสังเกตจากพุทธศาสนิกชนว่าไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา

คำสำคัญ: ชีวิตวิถีใหม่, ชีวิตวิถีถัดไป, พระสงฆ์, การปฏิบัติศาสนกิจ

Abstract

This academic article aimed to study the Now Normal to Next Normal of monks in religious practices. It was found that COVID-19 epidemic situation made an impact on people's lives in society leading to a new way of living (New Normal), which was a change in behavior and a new lifestyle. Nowadays, people in society had adapted and were used to living with COVID-19. Meanwhile government had relaxed preventive measures. In addition, measures to prevent and control COVID-19 had been canceled Since October 1, 2022. The situation is now called Now Normal, people in society have adapted to live with COVID-19 without any problems. Life in the future is a new way of living for people of all ages called Next Normal or the next way of life. People in society adapt to survive until they become familiar with ways of thinking, learning methods, communication methods, and practical methods. Monks too are inevitable encounter with Buddhists. Monks must adjust their religious practices according to the situation. They must focus on living more in the online world, have digital service platforms as monks who preach Dharma to Buddhists must also change to live in the online world, such as teaching Dharma via Youtube, Live Stream via Facebook, Zoom program etc.. The Dhamma principles that can be used as tools to improve the lives of Buddhists in the new way of life and the next way of life that can still be used at all times, are the five precepts and the two very supportive Dhamma, namely Sati and Sampajanya. In performing religious activities online, monks must take into account the limitations of their status and the image

of the monks. Because the use of these tools has both constructive and destructive parts. If a monk doesn't take into account the Dhamma and Vinaya, it may be noticed by Buddhists as inappropriate causing distrust.

Keywords: New Way of Life, Next Way of Life, Monks, Religious Practices

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 (พ.ศ.2562-พ.ศ.2564) สร้างผลกระทบในการดำเนินชีวิต การเรียน การทำงาน ส่งผลให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ตั้งแต่การใช้ชีวิตอยู่ภายในบ้าน สวมหน้ากากอนามัย ลดการเดินทาง หลีกเลี่ยงในบริเวณที่มีคนพลุกพล่าน ทำงานที่บ้าน Work from Home (WFH) ซื้อขายสินค้าโดยใช้บริการผ่านระบบออนไลน์ วัดอุณหภูมิทุกครั้งเมื่อเข้ารับบริการในสถานที่ต่าง ๆ ทำความสะอาดมือด้วยแอลกอฮอล์ ส่วนภาคธุรกิจ เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ศูนย์การค้า ธนาคารก็ต้องปรับตัวมีการเว้นระยะห่าง (Social Distancing) การตรวจคัดกรอง การบันทึกการเข้าออก (Check In) เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตและการให้บริการไปจากเดิมที่เรียกว่า New Normal หรือชีวิตวิถีใหม่ เป็นแนวทางที่ภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตจากที่เคยออกจากบ้านเพื่อไปทำงาน ไปโรงเรียน ต้องหันมาทำทุกอย่างอยู่ที่บ้าน เมื่อต้องออกจากบ้านก็ต้องสวมหน้ากากอนามัยเพื่อป้องกันเชื้อโรค ส่วนภาคธุรกิจก็ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการไปสู่ระบบซื้อขายและบริการผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งจะเห็นได้ว่า บนชีวิตวิถีใหม่มีการใช้บริการต่าง ๆ ผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น มีแพลตฟอร์มบริการดิจิทัล (Digital Service Platform) บนระบบออนไลน์เกิดขึ้นมากมายทำให้เข้าถึงสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้ง่ายมากขึ้น (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565)

ในปัจจุบัน Now Normal (พ.ศ. 2565) ยอดจำนวนผู้ป่วยได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง และการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาถือว่าคนในสังคมปรับตัวให้อยู่กับโรคโควิด-19 ได้อย่างไม่มีปัญหา และการดำเนินชีวิตในอนาคตซึ่งเป็นการใช้ชีวิตรูปแบบใหม่ของคนทุกช่วงวัย ที่เรียกว่า Next Normal หรือชีวิตวิถีถัดไป คือ เป็นการใช้ชีวิตในรูปแบบใหม่ของคนในสังคมหลังจากที่ได้ปรับตัวกับสถานการณ์โควิด 19 เพื่อความอยู่รอดจนเกิดความคุ้นชินทั้งวิธีคิด วิธีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร และวิถีปฏิบัติ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้นความปลอดภัยด้านสุขอนามัย และผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565)

เมื่อกล่าวถึงพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องพบปะพุทธศาสนิกชนโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องมีการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติศาสนกิจไปตามสถานการณ์ เช่น บิณฑบาต การจัดพิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมสืบเนื่อง เป็นต้น และจากข้อความข้างต้น Next Normal หรือชีวิตวิถีถัดไปซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตอยู่ในโลกออนไลน์มากขึ้นมีแพลตฟอร์มบริการดิจิทัล (Digital Service Platform) ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแพร่ธรรมะให้แก่พุทธศาสนิกชนต้องปรับเปลี่ยนให้อยู่ในโลกออนไลน์เช่นกัน เช่น การสอนธรรมะผ่าน Youtube, Live Stream ผ่าน Facebook เป็นต้น ในปัจจุบันจะเห็นตามสื่อต่าง ๆ พระสงฆ์ออกมาใช้พื้นที่สื่อออนไลน์มากขึ้น เชิญชวนทำกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น และทั้งนี้พระสงฆ์ต้องศึกษากฎหมาย พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ดังนั้นก่อนจะโพสต์หรือแชร์ข้อมูลข่าวสารหรือนำประเด็นเนื้อหาขึ้นมา ชี้ชวน พุทธศาสนิกชน ต้องตรวจสอบให้ดีกว่าก่อน ไม่เช่นนั้นอาจต้องรับผิดชอบใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ได้

บทบาทของพระสงฆ์ในชีวิตวิถีใหม่และการปรับตัวในชีวิตวิถีถัดไป

สถานการณ์โควิด-19 ทำให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักรู้ถึงการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท พระสงฆ์ก็เช่นกันก็ต้องปรับตัวไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวในเรื่องของวิธีปฏิบัติตนเอง และการปฏิบัติศาสนกิจ เนื่องด้วยมหาเถรสมาคมมีมติ 137/2563 ว่าด้วยเรื่อง มาตรการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) สำหรับพระภิกษุ สามเณรปฏิบัติ และกระทรวงสาธารณสุข ประกาศมาตรการสำหรับสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้พระสงฆ์ต้องปรับตัวและปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นสถานการณ์ใหม่ที่พระภิกษุไม่เคยเจอมาก่อน ดังนั้นต้องกลับมาทบทวนในวิกฤตการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมามองเห็นภาพที่พระสงฆ์ช่วยเหลือเกื้อกูลพุทธศาสนิกชนในด้านต่าง ๆ แล้วการกระทำเหล่านี้ก็มาพร้อมกับการถูกวิพากษ์วิจารณ์ เรื่องการช่วยเหลือชุมชนว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์ 2 ลักษณะ คือ พระสงฆ์ควรมุ่งไปสู่นิพพานตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าได้วางไว้ และพระสงฆ์ไม่ควรทิ้งพุทธศาสนิกชนและสังคม แต่เมื่อพิจารณาเหตุการณ์จะพบว่า การให้ทานที่แปลว่า “การให้” พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสให้เกิดการช่วยเหลือ สงเคราะห์กันภายใน 2 สถาน คือ ให้หลักการแนวคิดที่เรียกว่า “ธรรมทาน” ตลอดจนให้แนวคิดวิธีการ หลักการดำเนินชีวิตภายใต้สภาวะการณ์ปัจจุบันที่พุทธศาสนิกชนชาติที่พึ่งทางจิตใจขาดขวัญและกำลังใจ ให้พุทธศาสนิกชนมีขันติธรรม อดทนเพื่อผ่านวิกฤติโรคโควิด-19 ไปด้วยกัน (พระมหาจันท สิริวัฒน, 2564)

เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนในสังคมมากมีความผูกพันกับชาวบ้าน และในการปฏิบัติศาสนกิจก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้จึงต้องมีการ

ปรับตัวทั้งตนเองและวัด เช่น การทำวัตรเช้า-เย็น การลงพระปาฏิโมกข์, การจัดงานอุปสมบท, งานมงคลและอวมงคล, การออกบิณฑบาตของพระสงฆ์, การปฏิบัติตนของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, การปฏิบัติตนของพระสงฆ์ที่ต้องเดินทางไปปฏิบัติสณิกจนอกวัด ตลอดจน การเปิดวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัยจากเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยรวมแล้ววิถีปฏิบัติของพระสงฆ์และมาตรการภายในวัดแต่ละพื้นที่ก็จะมีวิธีปฏิบัติทั่วไปตามมาตรการของภาครัฐ (พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ, 2563)

อีกนัยหนึ่งการปรับตัวของพระสงฆ์สำหรับการปฏิบัติศาสนกิจต้องให้ความสำคัญกับสื่อใหม่ในปัจจุบันโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ และสื่อออนไลน์หลายประเภท เปิดโอกาสให้ผู้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันในสังคมซึ่งเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ พระสงฆ์ก็ใช้ช่องทางนี้ในการเผยแพร่ธรรมะหลักธรรมคำสอน ระหว่างพระสงฆ์และกลุ่มพุทธศาสนิกชน โดยสื่อสารผ่านรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ด้วยรูปแบบเครื่องมือที่หลากหลาย แม้แต่การถ่ายทอดสดกิจกรรม สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น เวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญของประเทศสู่พุทธศาสนิกชนในสังคมเสมือนจริงได้รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง สื่อเหล่านี้จึงกลายเป็นที่นิยมของคนไทยทั่วไปในทุกชนชั้นรายได้ อายุ เพศ หรือแม้แต่ระดับการศึกษา ซึ่งเข้าถึงได้อย่างง่ายดายขึ้น ผ่านช่องทางต่าง ๆ ดังนี้

1) เว็บไซต์ หน้าเว็บเพจทางวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมจัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอข้อมูลกิจกรรมต่างๆ ของทางวัดผ่านทางอินเทอร์เน็ต

2) Zoom แพลตฟอร์มการประชุมออนไลน์ (Video Conference Platform) ที่วัด/สถานปฏิบัติธรรม/สำนักสงฆ์ได้รับความนิยมหลังจากที่เกิดการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 โดย Zoom Meeting นั้นมีฟังก์ชันการใช้งานทั้งการประชุมออนไลน์ แชทผ่านข้อความ และยังมีลูกเล่นอื่น ๆ อย่างเช่น การแชร์หน้าจอจากอุปกรณ์นั้น ๆ (Share Screen), การเปลี่ยนภาพพื้นหลังขณะประชุมได้ (Change Background), การอัดวิดีโอขณะประชุมได้ (Record Video) ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรม อาทิ สันทนาธรรม เติมน้ำใจ ฯลฯ

3) Youtube เป็นเว็บไซต์คลังคลิปวิดีโอที่มีผู้ใช้งานที่อับโหลดทั่วโลก ภายใต้การให้บริการฟรี และมีหลากหลายหมวดหมู่ให้เลือกชม เช่น สารคดี กีฬา ภาพยนตร์ การ์ตูน รายการทีวี/วิดีโอเพลง เป็นต้น จึงเป็นที่นิยมของคนทุกเพศ ทุกวัย และนอกจาก Youtube ยังสนับสนุนให้ผู้ใช้งานสามารถเป็น Creator นักสร้างสรรค์วิดีโอบน Youtube หรือที่นิยมเรียกกันว่า “ยูทูเบอร์ (Youtuber)” เพื่อสร้างช่อง (Channel) อับโหลดวิดีโอให้ผู้คนได้เข้าชมติดตาม และสร้างรายได้

ให้กับผู้สร้างคลิปวิดีโอ กิจกรรมบรรยายธรรมเป็นคลิปวิดีโอเผยแพร่เป็นธรรมทานแก่พุทธศาสนิกชน เป็นต้น

4) Facebook บริการบนอินเทอร์เน็ตบริการหนึ่งที่พระสงฆ์ใช้ติดต่อสื่อสารและร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรม หนึ่งหรือหลาย ๆ กิจกรรมกับผู้ใช้ Facebook คนอื่น ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็น การตั้งประเด็น ถามตอบในเรื่องที่สนใจ โปสต์รูปภาพ โปสต์คลิปวิดีโอ เขียนบทความหรือบล็อก แลกขุดกันแบบสด ๆ และยังสามารถทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น บอกรับบุญการทำทาน ทำบุญสร้างศาสนสถาน หรือทำนุบำรุงสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นพุทธบูชา ผ่านช่องทางนี้

ในปัจจุบันสื่อสังคมแต่ละประเภท มีบทบาทในการเป็นเครื่องมือที่เสริมเข้ามาในกระบวนการสื่อสาร กลายเป็นสื่อใหม่ ที่เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งในยุคที่สังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เมื่ออินเทอร์เน็ตเติบโตขึ้นและมีการใช้เป็นช่องทางในการสื่อสาร ทุกคนหันมาใช้เครื่องมือที่มีอยู่ในอินเทอร์เน็ตกันมากขึ้น รวมถึงพระภิกษุสงฆ์ ชาวพุทธนิยมการมีวิถีชีวิตใหม่ในสภาพแวดล้อมใหม่ นั่นคือ สังคมออนไลน์ที่เป็นโลกเสมือนจริง วัดยังต้องมีบทบาทสำคัญ ไม่เพียงแต่การเผยแผ่สารธรรม แต่วัดยังมีบทบาทอื่น อาทิ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแผ่ธรรมบทบาทด้านศาสนศึกษา บทบาทด้านการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านสาธารณูปการ ตลอดจน บทบาทด้านการท่องเที่ยว โดยการขับเคลื่อนร่วมกันทั้งพระสงฆ์และศรัทธาในชุมชนเป็นสำคัญ (พระมหาภาณุวัฒน์ ภูภิบาลเมธี และศศิวิมล แร่งสิงห์, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพินิจ ลาภอนานนท์ และแทนพันธ์ เสนะพันธุ์บัวใหม่ ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่อาจนำไปสู่การอาบัติความเหมาะสม และรูปแบบการใช้ประโยชน์อินเทอร์เน็ต เพื่อกิจการพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ดังนั้น กระแสนิยมสื่อออนไลน์ เป็นเครื่องมือสื่อสารของสังคมทางโลกกลับกลายเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถเข้าไปมีอิทธิพลต่อสถาบันศาสนา โดยผ่านกลุ่มพระสงฆ์ที่ยอมรับ และใช้สื่อออนไลน์ ผ่านการโพสต์ข้อความรู้ หลักธรรมคำสอน ข้อคิดต่าง ๆ รวมไปถึงการ Live สด แต่การใช้งานของพระสงฆ์แต่ละรูปจะมีลักษณะการใช้งานอย่างไร อยู่ในความเหมาะสมในระดับมากน้อยเพียงใดนั้นผู้ใช้งาน หรือพระสงฆ์เอง จะเป็นผู้ควบคุมเครื่องมือสื่อเหล่านี้ อาจสะท้อนให้เห็นว่า แม้วัฒนธรรมนิยมจะเข้าไปมีอำนาจต่อบุคลากรในสถาบันศาสนา แต่สุดท้ายแล้ว ลักษณะการใช้งานย่อมขึ้นอยู่กับตัวผู้ใช้ (พินิจ ลาภอนานนท์ และแทนพันธ์ เสนะพันธุ์บัวใหม่, 2557)

จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ต้องใช้โอกาสในการสร้างสรรค์และพัฒนาการเรียนรู้ให้ทันยุคทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมถึงต้องคำนึงถึงข้อจำกัดทางสถานภาพ และภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ด้วย เนื่องจากการใช้เครื่องมือเหล่านี้มีทั้งส่วนที่สร้างสรรค์และส่วนที่ทำลาย หากพระสงฆ์

ไม่คำนึงถึงพระธรรมวินัยก็อาจถูกตั้งข้อสังเกตจากพุทธศาสนิกชนว่าไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา ซึ่งจะเห็นข่าวเกี่ยวกับบวงการพระสงฆ์ สามเณร ประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมตามพระธรรมวินัยในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในทางที่ไม่เหมาะสมเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อผู้ที่พบเห็น เพื่อปกป้องพระพุทธศาสนา ให้เจ้าอาวาสทุกวัดในเขตปกครองควบคุม สอดส่อง ตักเตือน พระภิกษุสามเณร ให้ปฏิบัติเป็นไปอย่างเหมาะสมทุกกาลเทศะ” จึงส่งผลให้คณะกรรมการมหาเถรสมาคม ออกหนังสือ เรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ แจ้งไปยังเจ้าคณะเขตทุกเขตในกรุงเทพมหานคร ให้ทุกวัดกำชับพระสงฆ์ ประพฤติตามพระธรรมวินัย และใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสม

สิ่งสำคัญกลยุทธ์การเผยแพร่คำสอนพระพุทธศาสนาซึ่งพระพุทธเจ้าใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อจูงใจและดึงดูดให้พุทธศาสนิกชนจำนวนมากสนใจในพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาที่ได้ประโยชน์หลาย ๆ ด้าน ทั้งจิตใจที่ทำให้เกิดความสงบ การรู้จักบาป บุญคุณโทษ รู้จักการเสียสละ ให้ทำความดี เพื่อที่จะให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสุขอย่างแท้จริง การยึดหลักพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ หัวใจสำคัญของการเผยแพร่ ตามที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป” จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดว่า เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ จะต้องเผยแพร่หลักคำสอนให้ทั่วถึง โดยหลักการก็คือให้เกิด ประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ 3 ประการคือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

1) ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ในชาตินี้ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขในขั้นต้น เป็นหลักปฏิบัติในการสร้างเนื้อสร้างตัว สร้างฐานะที่มั่นคง ซึ่งประกอบไปด้วย

1.1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงานเป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการทำงาน มีปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็นอุปายในการงานนั้นให้สามารถทำได้สำเร็จ

1.2 อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม รักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้ไม่ใหญ่ลักหรือทำลายไปโดยภัยต่าง ๆ

1.3 กัลยาณมิตตตา การคบคนดี ไม่คบคนชั่ว รู้จักคบหาสมาคมกับบุคคลต่าง ๆ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

1.4 สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียงรู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สูญสลาย ไม่ให้ผิดเคือง รู้จักกำหนดรายได้ รายจ่ายอย่างเหมาะสมรู้จักประหยัด

2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ 4 อย่าง ได้แก่ ประโยชน์ในชาติหน้า

2.1) สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือ เชื่อว่าทำดี ได้ดี เป็นต้น

2.2) ศีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือรักษากาย วาจาเรียบร้อย

2.3) จาคะสัมปทา ถึงพร้อมด้วยจาคะ คือ เสียสละเอื้ออาทร

2.4) ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา คือ รู้จักบาปบุญคุณโทษ

3) ปรมัตถประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์อย่างยิ่ง ความมีใจเป็นอิสระ ความมีจิตหลุดพ้นจากการถูกบังคับบงการชีวิตด้วยอำนาจของความอยากได้ อยากมี อยากเป็น จึงมีจิตใจปลอดโปร่งผ่องใสเบิกบานอยู่เป็นพื้นฐาน เพราะปราศจากกิเลส

กล่าวโดยสรุป การขยายพระสัทธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ได้กระจายออกไปสู่สาธุชนอย่างทั่วถึง เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ทำให้เกิดรูปแบบการเผยแพร่พระธรรมคำสอนตามยุคตามสมัยเรื่อยมา เริ่มตั้งแต่ด้วยวิธีการท่องจำแบบดั้งเดิม จนมาถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างทั่วถึง และรวดเร็ว สามารถปรับตัวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เกิดขึ้น จนกลายมาเป็นการใช้ชีวิตวิถีใหม่และการปรับตัวในชีวิตวิถีถัดไป จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ทั้งการประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต การฝึกจิต สมาธิ ให้สามารถปรับตัวในการดำรงชีวิตวิถีใหม่และการปรับตัวในชีวิตวิถีถัดไปได้อย่างไร ทำให้ปัจจุบันพระสงฆ์นักปฏิบัติจึงมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล ในรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบไปด้วย รูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ รูปแบบสื่อดิจิทัล และรูปแบบออนไลน์ ด้วยองค์ประกอบของรูปแบบ การสื่อสารพุทธธรรม คือ เนื้อหาธรรมะ ถูกต้อง ถูกใจผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยเนื้อหาที่ใช้ในการสื่อสาร ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและพุทธประวัติการสอนหลักธรรม ธรรมะปฏิบัติผ่านการนำเสนอแบบมัลติมีเดีย ได้แก่ นำเสนอด้วยตัวอักษร (Text) นำเสนอด้วยภาพนิ่ง (Still Image) นำเสนอด้วยภาพเคลื่อนไหว (Animation) นำเสนอด้วยภาพวิดีโอ (Video) นำเสนอด้วยเสียง (Sound) ผ่านช่องทางต่าง ๆ ตัวอย่าง พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต ท่านเป็นคนแรก ๆ ที่ออกมาเผยแผ่ธรรมะผ่านช่องทาง

ออนไลน์ สื่อสาธารณะต่าง ๆ เช่น รายการธรรมะเดลิเวอรี่ โดยใช้วิธีการสื่อสารเชิงวัจนะ ผ่านการตั้งคำถาม การใช้คำศัพท์แปลกใหม่ ศัพท์ต่างประเทศและศัพท์วัยรุ่น ผสมผสานกับการใช้สัมผัสทางภาษา คำอุปมาอุปมัยให้เกิดความคล่องจอง น่าติดตามชม รวมถึงการใช้ภาพและเสียงร่วมกับวัจนภาษา คือ การแสดงสีหน้ายิ้มแย้มและเสียงหัวเราะระหว่างการถ่ายทำรายการ ปรับเปลี่ยนอารมณ์ไปตามเหตุการณ์ที่เล่า พูดเสียงดัง ฟังชัด/น่าฟัง เพราะในปัจจุบันพระนักธรรมเผยแผ่ไม่ควรอยู่แต่ในวัดเพื่อรอรับโอกาสจากประชาชนอย่างเดียว แต่ต้องก้าวออกไปข้างนอกเมื่อมีโอกาส พระสงฆ์รุ่นใหม่จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ส่งสารที่มีอิทธิพลอย่างมากในการนำพุทธศาสนิกชนเข้าหาธรรม โดยการทำหน้าที่ผลักดันและขับเคลื่อนพุทธศาสนาเชิงรุกให้เข้าถึงตัวบุคคลและสังคมให้มากขึ้น

ผลกระทบการเผยแผ่คำสอนของพระสงฆ์ในการปฏิบัติศาสนกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกประเทศต่างติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีและระบบโทรคมนาคม อันทันสมัย คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และได้ครอบงำการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยที่ 6 ของการดำเนินชีวิต ส่งผลให้พุทธศาสนิกชนใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโลกออนไลน์ เมื่อกล่าวถึงพระสงฆ์กับการปฏิบัติศาสนกิจผ่านสังคมออนไลน์ แต่ละรูปต้องพิจารณาเนื้อหาที่จะเสนอลงไปในโลกออนไลน์ เนื่องจากเป็นสื่อที่ไวต่อการรับรู้ข่าวสารของผู้คนหมู่มาก และผลกระทบก็อยู่ในรูปแบบของวงกว้าง ดังจะเห็นตามข่าวบนสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ พระสงฆ์กับโยมเกิดการวิวาทกันส่งผลกระทบเป็นอย่างมาก อันกระทบต่อความเลื่อมใสศรัทธาที่พุทธศาสนิกชนมีต่อพระพุทธานุภาพ เป็นเหตุทำให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรมลดน้อยถอยลง และจะกัดกร่อนและทำลายวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธจนสูญสิ้นไป ถึงแม้ว่าการเผยแผ่พระพุทธานุภาพทางอินเทอร์เน็ตเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมาก และในวงกว้างแต่พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มยังมองพระสงฆ์ที่มีหน้าที่ การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในพื้นที่สาธารณะ ยังไม่เหมาะสม เช่น การโพสต์ข้อความ การนำเสนอรูปภาพต่าง การพูดคุยผ่านสื่อ ทำให้เกิดความเสื่อมเสียภาพลักษณ์ ดังนั้น ควรตระหนักถึงสถานภาพของสมณเพศที่มีกรอบวัดความประพฤติตามหลักการพุทธบัญญัติมหาเถรสมาคมและบรรทัดฐานของสังคมไทยจึงควรวางบทบาทของตนเองให้เหมาะสม โดยการใช้การสื่อสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ จึงเป็นการนำพระพุทธานุภาพออกนอกวัด ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงการสื่อสารผ่านในวัด หรือผ่านวัด (พระ) เท่านั้น แต่การสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ยังหลายกำแพงวัดลง ทำให้การรับรู้ หรือแสวงหาความรู้ทางด้านพระพุทธานุภาพไม่ถูก

จำกัดอยู่แค่คนบางกลุ่ม เช่น เฉพาะคนกลุ่มวัด ซึ่งได้แก่ ภิกษุ และฆราวาสที่เข้าวัด หรือผู้ที่ติดต่อกับพระสงฆ์ แต่การเปิดกว้างด้านข้อมูลอย่างไร้ขีดจำกัดที่เกิดจากการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ ทำให้ข้อมูลทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไหลเข้าไปในวัดไปด้วยกัน นับเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา หากภิกษุไม่รู้เท่าทัน หรือปล่อยใจ ปล่อยวาจา และปล่อยกายไปตามข้อมูลที่ภิกษุไม่พึงเสพ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2543)

เมื่อพิจารณาจากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าผลกระทบจากการเผยแพร่คำสอนของพระสงฆ์ในการปฏิบัติศาสนกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นคุณอนันต์และมีโทษมหันต์การที่จะทำเนื้อหาสิ่งต้องพิจารณาวิเคราะห์สิ่งที่จะเกิดตามมาในภายหลังให้รอบคอบ ซึ่งผลกระทบหลัก ๆ ก็ จะกระทบทางด้านจิตใจ และด้านสังคมเป็นหลัก

หลักพุทธธรรมที่พระสงฆ์นำมาประยุกต์ในการพัฒนาพุทธศาสนิกชนในชีวิตวิถีใหม่ และชีวิตวิถีถัดไป

ความเครียดที่เกิดจากการทำงาน ปัญหาเศรษฐกิจ ตลอดจนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของพุทธศาสนิกชนโดยตรง ประกอบกับการรับข้อมูลข่าวสารบนโลกออนไลน์ ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจึงต้องมีที่พึ่ง ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อสุขภาพจิตดี สุขภาพกายก็จะดีด้วย หนทางการขจัดความเครียดมีหลากหลายเส้นทาง ทั้งนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอคือ หนทางที่ใช้หลักธรรมหรือหลักพุทธธรรมในการพาพุทธศาสนิกชนไปสู่ชีวิตวิถีใหม่ และวิถีชีวิตถัดไป หลักพุทธธรรมถือว่าเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ช่วยดึงสติ คลายความวิตกกังวลของพุทธศาสนิกชนได้ ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่ใช้สติและปัญญาในการเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยสติ หลักพุทธธรรมส่วนใหญ่ได้อธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับความทุกข์และการปฏิบัติเพื่อความไม่ทุกข์ไว้อย่างชัดเจน และมุ่งสู่ความเข้าใจต่อโลกมุ่งสู่ความจริง

หลักธรรมที่สามารถทำให้พุทธศาสนิกชนดำเนินชีวิตในชีวิตวิถีใหม่และชีวิตวิถีถัดไป คือ อริยสัจ 4, มรรค 8, และศีล 5 (ธานี วรภัทร์, 2560) สามารถอธิบายได้ดังนี้

อริยสัจ 4 หรือ ความจริงสี่ประการ

- 1) ทุกข์ หรือการเห็นความทุกข์ทรมานในชีวิต
- 2) สมุทัยหรือต้นกำเนิดของความทุกข์
- 3) นิโรธหรือหนทางดับทุกข์
- 4) มรรคหรือความดับทุกข์

มรรค 8 หรือ รูปแบบการดำเนินชีวิต ได้แก่

- 1) สัมมาทิฏฐิ คือ การเห็นชอบ การมีมุมมองที่ถูกต้อง
- 2) สัมมาสังกัปปะ คือ การดำริชอบ การมีเจตนาที่ถูกต้อง
- 3) สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ การใช้คำพูดที่ถูกต้อง
- 4) สัมมากัมมันตะ คือ การทำการชอบ มีการกระทำที่ถูกต้อง
- 5) สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง
- 6) สัมมาวายามะ คือ การเพียรชอบ ความเพียรพยายามในการใช้สิทธิที่ถูก
- 7) สัมมาสติ คือ การระลึกชอบ ในความถูกต้อง
- 8) สัมมาสมาธิ คือ การตั้งจิตมั่นชอบ มีสมาธิที่ถูกต้อง

ศีล 5 ถือว่าเป็นต้นแบบหรือกรอบการดำรงชีวิตที่ปกติ

- 1) ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ เว้นจากการฆ่าสัตว์
- 2) อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ เว้นจากการลักทรัพย์
- 3) กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ เว้นจากการประพฤติดีกาม
- 4) มุสาวาทา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ เว้นจากการพูดโกหก
- 5) สุราเมรยมชชพมาทานุชานา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย

กล่าวโดยสรุป พุทธธรรมที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่ให้พุทธศาสนิกชนตั้งสติปัญญาให้เผชิญหน้ากับปัญหาด้วยความมีสติ หลักพุทธธรรมส่วนใหญ่ได้อธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับความทุกข์และการปฏิบัติเพื่อความไม่ทุกข์ไว้อย่างชัดเจน และมุ่งสร้างความเข้าใจต่อโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามความเป็นจริง มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความทุกข์และดับความทุกข์ ดังนั้น สติและปัญญาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่พระสงฆ์ต้องนำมาประยุกต์เพื่อพัฒนาชีวิตของพุทธศาสนิกชน ทั้งการฝึกสติในการใช้ชีวิตประจำวัน การปฏิบัติธรรมเป็นครั้งคราว การหมั่นศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจ และเข้าถึงความจริงของชีวิตเพื่อไม่ให้ เป็นทุกข์ระหว่า การใช้ชีวิตในการดำเนินชีวิต จากสถานการณ์โควิดทำให้พุทธศาสนิกชนปรับตัวจนชินกลายมาเป็นการใช้ชีวิตวิถีใหม่ และในอนาคตอันใกล้วิถีชีวิตถัดไป หลักพุทธธรรมก็ยังคงใช้ได้กับทุกช่วงเวลาในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำให้เห็นว่าปัญหาทุกอย่างมีทางแก้ไขได้ ถ้ารู้จักคิดและนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง การวินิจฉัยปัญหาจึงต้องใช้สติปัญญาโดยการคิดรู้ตัวอยู่เสมอ เพื่อหยุดยั้งและป้องกันความประมาทและอคติต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขึ้น ทำให้เห็นเหตุที่เกี่ยวข้องกันเป็นกระบวนการได้กระจ่างชัดในทุกกระบวนการ (สยามรัฐออนไลน์, 2564)

เมื่อลองมาพิจารณา คำว่า “สติ” จะประกอบไปด้วยปัญหาเสมอ คือ ระลึกได้ ระลึกถึงความจริงของความจริงว่าเป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้คือ “ปัญญา” ปัญญาเป็นที่ตั้งแห่งการดับทุกข์ และสติทำให้เกิด “สมาธิ” และสมาธิทำให้เกิดปัญญา และปัญญาที่มีสมาธิเป็นฐานนั้นจะมีพลังมาก มีอานิสงส์มาก พระพุทธเจ้าตรัสรู้เพราะปัญญา พระพุทธเจ้าต้องเจริญสติบำเพ็ญสมาธิ เพราะฉะนั้นฝึกสติให้อยู่กับปัจจุบัน การที่จะมีสมาธิแล้วให้สมาธินั้นทำให้เกิดปัญญา ปัญญาที่นำมาใช้ชีวิตประจำวัน เรียกว่า “สัมปชัญญะ” และสัมปชัญญะก็คือความรู้ชัด รู้จริงที่นำมาแก้ปัญหาเฉพาะหน้าขณะนั้นได้ เมื่อมองถึงสติกับสัมปชัญญะจะต้องมาด้วยกัน สติคือความรู้ทัน สัมปชัญญะคือรู้เท่าถึงการเห็นเหตุแล้วคาดว่าผลลัพธ์อะไรจะตามมา มองภาพกว้าง รู้เท่าเอาไวป้องกัน รู้ทันเอาไวแก้ไขพอเกิดปัญหาเฉพาะหน้าสติจะช่วยทำให้จะทำให้เกิดปัญญามาแก้ไขปัญหา (วิ.จุ.(ไทย) 7/262/93)

อย่างไรก็ตามพุทธศาสนิกชนในชีวิตวิถีใหม่และชีวิตวิถีถัดไปที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ก็คือ ความสุขในการดำเนินชีวิต ความเกื้อกูล ซึ่งเราได้ผ่านเหตุการณ์ที่เลวร้ายเกิดโรคระบาดไวรัสโควิด-19 มาแล้ว จะเห็นได้ว่า พุทธศาสนิกชนชาวไทย และคณะสงฆ์ องค์กรต่าง ๆ ออกมาขับเคลื่อนให้การช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน ประคับประคองจนทำให้ผ่านวิกฤตนั้นมาได้ และหลักธรรมอีกข้อที่สามารถเสริมเพื่อให้เกิดการเติมเต็มความสุขในการดำเนินชีวิตและเป็นเครื่องส่งเสริมในการพัฒนาชีวิตและแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้นของพุทธศาสนิกชนในชีวิตวิถีใหม่และชีวิตวิถีถัดไปที่ยังใช้ได้ทุกช่วงเวลา คือ ศีล 5 พระพุทธเจ้าได้ทรงพิจารณาว่า โลกใบนี้จะสงบร่มเย็นได้ก็ต่อเมื่อนุชย์เคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจา และใจ ทรงชี้ให้เห็นว่าสัตว์ทุกจำพวกรักความสุขเกลียดความทุกข์ต้องการได้ยินคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน เมื่อนุชย์ต้องการให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติที่อื่นน้อมแก่เรา เราควรประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นแก่เขา การประพฤติปฏิบัติเพื่อมิให้ผิดศีลหรือทำให้ขาดศีล ต้องมีการสำรวมกาย วาจา และใจ โดยมีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นการประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมจึงเป็นการประพฤติปฏิบัติเพื่อลดช่องว่างระหว่างสังคมเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ ที่เกิดขึ้นกับคนรอบข้างตลอดถึงสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยศีล คือ สัมมาวาจา สัมมาภังคะ และสัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นองค์ของมรรค ได้แก่ การพูด การกระทำ การประกอบอาชีพที่มีเจตนาปราศจากความทุจริต หรือความคิดที่เบียดเบียน ฉะนั้น เพื่อควบคุมบุคคลในสังคมให้อยู่ในภาวะเยือกเย็นที่สังคมได้กำหนดขึ้น พระพุทธศาสนาจึงมุ่งสอนไปเพื่อให้มนุษย์ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตามหลักของสาราณียธรรม คือ ไม่ทำตนให้เป็นที่ยังเกียจของผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่รักเป็นที่เคารพ ถ้ามุชย์ทุกคนเข้าใจความ

มุ่งหมายที่แท้จริงของศีลและประเพณีปฏิบัติให้ถูกต้องฉะนั้นเพื่อให้มนุษย์หันมาใส่ใจว่าเราจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้อย่างไร พระพุทธศาสนาจึงสอนให้คนในสังคมมีศีลเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยเมตตาที่เกิดจากปัญญาที่เข้าใจกัน (วิ.จ. (ไทย) 7/262/93)

บทสรุป

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 สร้างผลกระทบในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม จนนำไปสู่การดำรงชีวิตแบบใหม่ (New Normal) ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรูปแบบการใช้ชีวิตใหม่พร้อมกันทั่วโลกในช่วงโควิดระบอบ และในปัจจุบันผู้คนในสังคมปรับตัวและคุ้นชินกับการอยู่ร่วมกับโรคโควิด-19 ประกอบกับรัฐบาลได้ผ่อนคลายมาตรการป้องกันและควบคุมโรคโควิด-19 และสถานการณ์ตอนนี้เรียกว่า Now Normal ผู้คนในสังคมปรับตัวให้อยู่กับโรคโควิด-19 ได้อย่างไม่มีปัญหา และการดำเนินชีวิตในอนาคตซึ่งเป็นการใช้ชีวิตรูปแบบใหม่ของคนทุกช่วงวัยที่เรียกว่า Next Normal หรือ ชีวิตวิถีถัดไป คือ เป็นการใช้ชีวิตในรูปแบบใหม่ของคนในสังคมหลังจากที่ได้ปรับตัวกับสถานการณ์โควิด 19 เพื่อความอยู่รอดจนเกิดความคุ้นชินทั้งวิถีคิด วิธีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร และวิถีปฏิบัติซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้นความปลอดภัยด้านสุขอนามัย และผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

เมื่อกล่าวถึงพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องพบปะพุทธศาสนิกชนโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องมีการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติศาสนกิจไปตามสถานการณ์ เช่น บิณฑบาต การจัดพิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมสืบเนื่อง เป็นต้น และจากข้อความข้างต้น Next Normal หรือ ชีวิตวิถีถัดไป ซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตอยู่ในโลกออนไลน์มากขึ้นมีแพลตฟอร์มบริการดิจิทัล (Digital Service Platform) ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแพร่ธรรมะให้แก่พุทธศาสนิกชนต้องปรับเปลี่ยนให้อยู่ในโลกออนไลน์เช่นกัน เช่น การสอนธรรมะผ่าน Youtube, Live Stream ผ่าน Facebook เป็นต้น ในปัจจุบันจะเห็นตามสื่อต่าง ๆ พระสงฆ์ออกมาใช้พื้นที่สื่อออนไลน์มากขึ้น เชิญชวนทำกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น และทั้งนี้พระสงฆ์ต้องศึกษากฎหมาย พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ดังนั้นก่อนจะโพสต์หรือแชร์ข้อมูลข่าวสารหรือนำประเด็นเนื้อหาขึ้นนำ ชีวชน พุทธศาสนิกชน ต้องตรวจสอบให้ถี่ถ้วน ไม่เช่นนั้นอาจต้องรับผิดชอบ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ได้ อีกนัยหนึ่งการปรับตัวของพระสงฆ์สำหรับการปฏิบัติศาสนกิจต้องให้ความสำคัญกับสื่อใหม่ในปัจจุบันโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ และสื่อออนไลน์หลายประเภท เปิดโอกาสให้ผู้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันคนในสังคมซึ่งเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ พระสงฆ์ก็ใช้ช่องทางนี้ในการเผยแพร่ธรรมะ หลักธรรมคำสอน ระหว่างพระสงฆ์และกลุ่มพุทธศาสนิกชน โดยสื่อสารผ่านรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ด้วยรูปแบบเครื่องมือที่หลากหลาย แม้แต่การถ่ายทอดสดกิจกรรม สวดมนต์ทำ

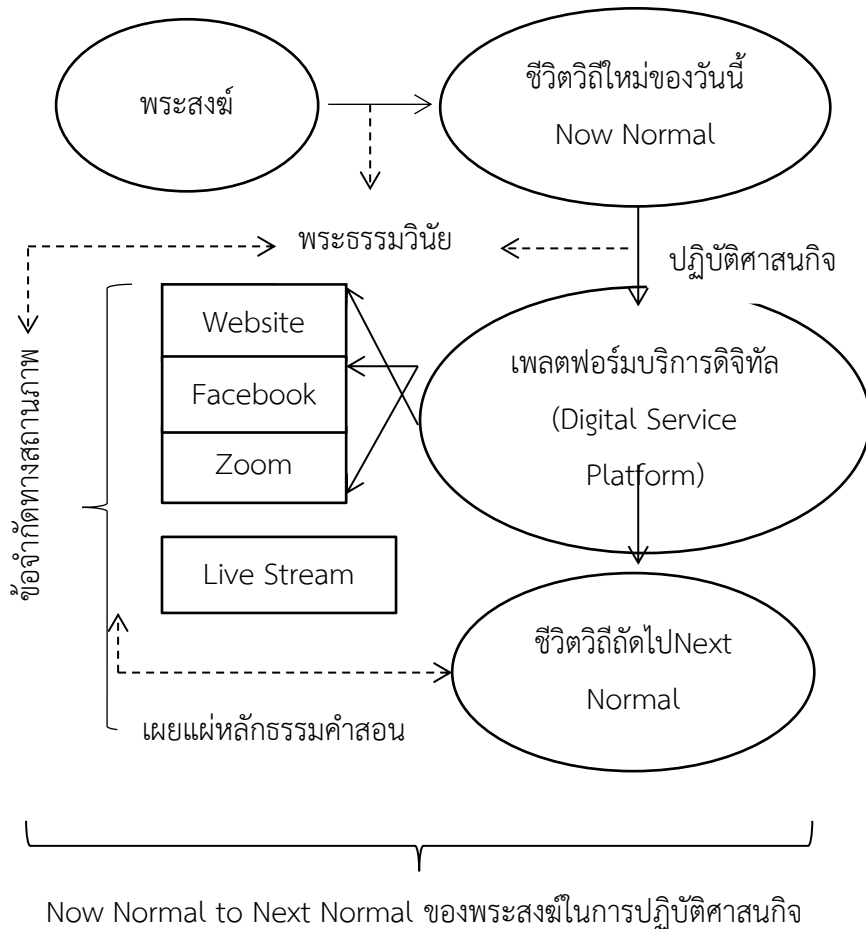
วัตรเข้า-เย็น เวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญของประเทศสู่พุทธศาสนิกชนในสังคมเสมือนจริงได้รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง สื่อเหล่านี้จึงกลายเป็นที่นิยมของคนไทยทั่วไปในทุกชนชั้นรายได้ อายุ เพศ หรือแม้แต่ระดับการศึกษา ซึ่งเข้าถึงได้อย่างง่ายดายผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์, โปรแกรม Zoom แพลตฟอร์มการประชุมออนไลน์ (Video Conference Platform), ยูทูบ (Youtube), Facebook เป็นต้น และหลักธรรมอีกข้อที่สามารถเสริมเพื่อให้เกิดการเติมเต็มความสุขในการดำเนินชีวิตและเป็นเครื่องส่งเสริมในการพัฒนาชีวิตและแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้นของพุทธศาสนิกชนในชีวิตวิถีใหม่และชีวิตวิถีถัดไปที่ยังใช้ได้ทุกช่วงเวลา คือ ศีล 5 และธรรมมีอุปการะมาก 2 ประการ คือ สติ และสัมปชัญญะ ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน ทำให้สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี เพราะมีสติ สามารถแก้ปัญหาได้ทั้งระยะเวลานั้นและระยะยาว เพราะมีสติที่ดี รู้ว่าสิ่งที่ทำในขณะนั้นมีประโยชน์หรือไม่ รู้ตัวว่าสิ่งที่ทำนั้นเหมาะสมหรือไม่ รู้ตัวว่าเป็นความสุขหรือความทุกข์ รู้ตัวว่าเป็นความฉลาดหรือโง่ งามาย

เมื่อพิจารณาแล้วจากเหตุการณ์วิกฤติในสังคมทุกคน ทุกกลุ่มมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคมเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์เองก็ต้องปรับบริบทกิจวัตรประจำวัน และการปฏิบัติศาสนกิจให้องค์กรสงฆ์ คณะสงฆ์อยู่ได้ในท่ามกลางสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปต้องใช้โอกาสในการสร้างสรรค์และพัฒนารการเรียนรู้ให้ทันยุคทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมถึงต้องคำนึงถึงข้อจำกัดทางสภาพ และภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ด้วย เนื่องจากการใช้เครื่องมือเหล่านี้มีทั้งส่วนที่สร้างสรรค์และส่วนที่ทำลาย หากพระสงฆ์ไม่คำนึงถึงพระธรรมวินัยก็อาจถูกตั้งข้อสังเกตจากพุทธศาสนิกชนว่าไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา เนื่องจากสังคมออนไลน์เป็นคุณอนันต์และมีโทษมหันต์การที่จะทำเนื้อหาต้องพิจารณาวิเคราะห์สิ่งที่จะเกิดตามมาในภายหลังให้รอบคอบ

องค์ความรู้ใหม่

พระสงฆ์เป็นผู้ที่ต้องพบปะคนในสังคมโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้และในสถานการณ์ตอนนี้เรียกว่า Now Normal และการดำเนินชีวิตในอนาคตรูปแบบใหม่เรียกว่า Next Normal หรือ ชีวิตวิถีถัดไป พระสงฆ์ต้องมีการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติศาสนกิจไปตามสถานการณ์ เน้นการดำเนินชีวิตอยู่ในโลกออนไลน์มากขึ้นมีแพลตฟอร์มบริการดิจิทัล (Digital Service Platform) ในการเผยแผ่ธรรมะให้แก่คนในสังคม เช่น การสอนธรรมะผ่าน Youtube, Live Stream ผ่าน Facebook, โปรแกรม Zoom เป็นต้น และการปฏิบัติศาสนกิจบนโลกออนไลน์สิ่งที่พระสงฆ์ต้องคำนึงถึง

ข้อจำกัดทางสถานภาพ และภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ด้วย เนื่องจากการใช้เครื่องมือเหล่านี้มีทั้งส่วนที่สร้างสรรค์และส่วนที่ทำลาย หากพระสงฆ์ไม่คำนึงถึงพระธรรมวินัยก็อาจถูกตั้งข้อสังเกตจากคนในสังคมว่าไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ธานี วรภัทร์. (2560). *หลักธรรมกับผู้กระทำผิด*. (รายงานการวิจัย). สำนักพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา: กระทรวงยุติธรรม.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). *พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- พระมหาจันท สิริวัฒน. (2564). แนวทางการจัดการบทบาทพระสงฆ์ในการปรับตัวกับสถานการณ์โควิด-19. *Journal of Modern Learning Development*, 6(1), 395-405.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ. (2563). การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในยุค New Normal. นนทบุรี: หจก.นิติธรรมการพิมพ์
- พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธีและศศิวิมล แรงสิงห์. (2562). บทบาทและความสำคัญของวัดมิ่งเมืองมูล: ในบริบทสังคมกระแสปัจจุบัน. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 7(3), 151-164.
- พินิจ ลาภนันทน์ และแทนพันธุ์ เสนะพันธุ์บัวใหม่. (2557). พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมของพระสงฆ์. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สยามรัฐออนไลน์. (2564). เสพข่าว “โควิด-19” อย่างมีสติ. เข้าถึงได้จาก <https://siamrath.co.ac.th/n/142579>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). *Digital Transformation จาก New Normal สู่ Next Normal*. เข้าถึงได้จาก <https://www.depa.or.th/th/article-view/digital-transformation-new-Normal-next-Normal>.